

Piotr Sendeki

Sprawozdanie z konferencji International Bar Association w Durbanie (RPA) 20-25 października 2002

Palestra 46/11-12(539-540), 148-151

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z konferencji International Bar Association w Durbanie (RPA) 20–25 października 2002

Doroczna konferencja IBA – tym razem zorganizowana w Durbanie – miała szczególnie doniosły dla tej organizacji i jej członków charakter. IBA skupia zarówno członków instytucjonalnych (organizacje prawnicze), jak też indywidualnych prawników. Spośród ponad sześćdziesięciu polskich członków indywidualnych większość stanowią adwokaci. Naczelna Rada Adwokacka jako jedyna polska korporacja prawnicza jest członkiem tej największej i najbardziej wpływowej organizacji prawniczej od ponad 10 lat. Prezes NRA adw. Stanisław Rymar jest stałym członkiem Rady IBA, zaś w jego imieniu NRA reprezentował na ostatnim spotkaniu Rady oraz na Zgromadzeniu Ogólnym w Durbanie adw. Tomasz Wardyński oraz niżej podpisany.

Konferencja w Durbanie poprzedzona była majowym spotkaniem Rady IBA w Dublinie, na którym przyjęto projekt zmian w statucie organizacji. Propozycje zmian postanowiono przedłożyć Zgromadzeniu Ogólnemu IBA podczas konferencji w Durbanie. Projektowane zmiany sprowadzały się do przyjęcia nowej struktury organizacyjnej IBA. W miejsce dotychczasowych sekcji, tj. Section on Business Law (SBL), Section on Legal Practice (SLP), Section on Energy and Natural Resources Law (SERL) i Human Rights Institute (HRI) – postanowiono przedłożyć Zgromadzeniu Ogólnemu IBA w Durbanie do uchwalenia projekt nowej struktury IBA, która wejdzie w życie w 2004 r.

W świetle przyjętych jednomyślnie przez Zgromadzenie Ogólne IBA zmian – w IBA funkcjonować będą zasadniczo dwa działy: a) „Legal Practice Division (LPD)”, który zastąpi dotychczasową SBL, częściowo przejmie aktywność SLP oraz obejmie administracyjną sferę SERL, zachowującą charakter autonomicznego komitetu, a ponadto

b) „Professional and Public Interest Division (PPID)”, który przejmie pozostałą część aktywności SLP oraz obejmie administracyjną sferę HRI, zachowującego nadal charakter autonomiczny. W ramach PPID działać będzie nowy Bar Issues Committee (BIC), skupiający członków instytucjonalnych IBA, tj. organizacje prawnicze.

Uchwalone zmiany miały na celu dostosowanie struktury wewnętrznej IBA do nowych potrzeb wynikających ze zmiany struktury członkowskiej w IBA (wzrost liczby członków indywidualnych w stosunku do instytucjonalnych) oraz uczynienia struktury IBA bardziej przejrzystą, przy równoczesnym dążeniu do zmniejszenia kosztów funkcjonowania IBA.

W trakcie Zgromadzenia Ogólnego IBA w związku z upływem kadencji dotychczasowych władz dokonano wyboru nowych władz. Prezydentem IBA na kadencję 2002–2004 wybrany został Pan Emilio Cardenas, były ambasador Argentyny przy ONZ, uprzednio Wiceprezydent IBA. Wiceprezydentem IBA został wieloletni działacz IBA – Pan Francis Neate, adwokat z Wielkiej Brytanii. Funkcję Sekretarza Generalnego objął Pan Fernando Pombo – adwokat z Hiszpanii, zaś Skarbnika – Pan Thomas Lindholm – adwokat z Finlandii. W dotychczas istniejących sekcjach IBA –

dokonano także wyboru nowych przewodniczących. W tym miejscu odnotować należy, że współprzewodniczącym Eastern European Forum wybrany został ponownie adw. Tomasz Wardyński, aktywnie uczestniczący w posiedzeniach organów IBA oraz podtrzymujący silne związki z organizacjami adwokackimi, w tym także z naszej części Europy.

Program konferencji IBA w Durbanie – poza wyżej przedstawionymi zagadnieniami organizacyjnymi – obejmował także kilkadziesiąt grup tematycznych dotyczących poszczególnych dziedzin prawa (dostęp do sądu, prawo lotnicze, bankowe, rynków kapitałowych, prawo spółek, obrotu papierami wartościowymi, prawo konkurencji, antymonopolowe, własności przemysłowej, karne, energetyczne, ochrony środowiska, ubezpieczeniowe, upadłościowe, celne, podatkowe, transportowe, morskie, międzynarodowe...) oraz zagadnień odnoszących się do praktyki wykonywania zawodów prawniczych, organizacji prawniczych, edukacji prawniczej, a także zagadnień szerszej natury jak problematyka terroryzmu we współczesnym świecie. Ta ostatnio wspomniana tematyka wzbudzała szczególne zainteresowanie, zwłaszcza w kontekście rozważań dotyczących konieczności dokonania rewizji i przewartościowań gwarancji procesowych w stosunku do podejrzanych o terroryzm, poszukiwania nowych metod walki z tym zjawiskiem oraz nieuniknionych kolizji z tradycyjnie rozumianymi i chronionymi prawami człowieka. Zwracano uwagę na konieczność znalezienia równowagi pomiędzy gwarancjami procesowymi dla podejrzanych a prawami pokrzywdzonych, prawami ofiar oraz potencjalnie zagrożonych terroryzmem coraz szerszych grup społecznych czy narodów. Dyskusję wywołało zagadnienie dostępu obrońcy do materiałów śledztwa, gromadzonych przez służby specjalne w kontekście ochrony podstawowych gwarancji procesowych, stosowania aresztów, naruszania przy tym prawa do prywatności oraz zasady domniemania niewinności.

Szczególnie interesujące były spotkania z prawnikami z Republiki Południowej Afryki, z kraju w którym dopiero ostatnia dekada przyniosła zniesienie apartheidu, niespotykanego w skali światowej programowego naruszania praw człowieka. Uczestnikom konferencji RPA ukazała się jako państwo, w którym dokonano w ciągu ostatnich lat sprawnej transformacji od systemu drastycznie niehumanitarnej segregacji rasowej, gwałcącego na co dzień podstawowe prawa, odrzucającego prawa polityczne ludności kolorowej – do systemu demokratycznego, respektującego fundamentalne prawa człowieka, koncepcję państwa prawnego oraz wprowadzającego – na wzór amerykański – politykę tzw. affirmative action, mającą na celu wyrównywanie szans upośledzonej ludności czarnej, kolorowej i pochodzenia hinduskiego. Wstrząsającym tematem jednej z sesji były doświadczenia działającej od 1995 r. Komisji Prawdy i Pojednania. Instytucja ta odgrywa szczególną rolę w zakresie ujawniania masowych naruszeń praw człowieka w okresie apartheidu, dokumentowania ich, prowadzenia postępowań oraz wypowiedziania się odnośnie do amnestii w stosunku do osób winnych czynów stanowiących pogwałcenie praw człowieka. Przekazywane informacje i wypowiedzi prawników południowoafrykańskich, zaangażowanych w działalność Komisji, świadczyły o szczegól-

nym prestiżu tej instytucji w RPA, o jej znaczących osiągnięciach w sferze ujawniania gwałtów i naruszeń praw człowieka oraz jej szczególnej roli w „nazywaniu zła po imieniu”. Niejednokrotnie w trakcie tej sesji pojawiała się refleksja, że w tym gnębnym gwałtami przez kilkadziesiąt lat kraju, w którym szczególnie nieludzko zapisały się działania służb specjalnych, można przeprowadzić tego typu postępowania w sposób rzetelny, uczciwy i oddający sprawiedliwość ofiarom.

IBA – organizacja posługująca się dewizą „the global voice of the legal profession” – w trakcie konferencji często odwoływała się do zagadnień globalizacji. Interesująca okazała się sesja zorganizowana przez Stały Komitet IBA ds. Globalizacji Zawodu Prawniczego. W trakcie obrad dyskusja toczyła się wokół zagadnień podwójnej roli prawników jako z jednej strony współuczestników procesu stosowania i przestrzegania prawa („as upholder of the law”), z drugiej zaś – jako obrońców (opiekunów) klienta („protector of the client”). Ta podwójna rola prawnika powodować może powstanie sytuacji konfliktowych, w których dochodzi do konieczności dokonywania wyborów pomiędzy lojalnością wobec prawa oraz lojalnością wobec klienta, wobec jego subiektywnie rozumianego interesu. Wynikający z tego dylemat rozważany był także w kontekście pojmowania roli prawnika jako technika służącego swą wiedzą o mechanizmach stosowania prawa, posiadającego szerokie instrumentarium fachowe oraz jako rzetelnego doradcę, determinowanego w swych działaniach aksjologią, wyznaczającą granice, których przekroczyć nie można. W ekstremalnych sytuacjach prawnicy dający pierwszeństwo swoiście rozumianej lojalności wobec klienta znaleźć się mogą na krawędzi prawa, czego przykładów dostarczyły ostatnie głośne bankructwa (ENRON, Worldcom oraz sytuacja jednej z największych firm audytorskich). Wobec takiego stanu rzeczy szczególnego znaczenia nabiera regulacyjna funkcja korporacji prawniczych, wraz z ich zasadami deontologicznymi oraz procedurami dyscyplinarnymi. Co jednak czynić gdy te mechanizmy zawodzą – zastanawiano się w trakcie dyskusji. Jedną z odpowiedzi na to pytanie było zwrócenie szczególnej uwagi na konieczność zapewnienia niezależności zawodu prawnika. Dla realizacji owej immanentnej cechy właściwie rozumianego zawodu adwokata, jaką jest niezależność zawodowa, konieczne jest stworzenie gwarancji zapewniających wolność od służbowego podporządkowania, do owego „służenia” klientowi bez względu na pryncypia. Tego typu podporządkowanie występuje zwłaszcza w sytuacjach pozostawania w stosunku pracy lub w relacjach pokrewnych, co ma miejsce w przypadku prawników zatrudnionych w wielkich korporacjach prawniczych (in-house lawyer). W tym miejscu zauważyć wypada, że te globalnie dostrzegane problemy zawodów prawniczych, a w szczególności zagadnienia etyki prawniczej, odpowiedzialności dyscyplinarnej, dylemat podwójnej lojalności – są nieobce stanowi prawniczemu na całym świecie.

Wśród wielu bloków tematycznych zainteresowanie wzbudziła sesja poświęcona zagadnieniom odpowiedzialności spółek dominujących, holdingów (parent companies) za działania spółek zależnych (subsidiaries), za szkody wyrządzane przez te ostatnie w środowisku naturalnym, w sferze zdrowia i bezpieczeństwa ludzi. W tej kwestii

udział w panelu wziął niżej podpisany przedstawiając stan obowiązujący w polskim systemie prawnym. W szczególności zwrócono uwagę na niedostatek regulacji chroniących interesy podmiotów będących ofiarami działań spółek zależnych, spółek z zasady dysponujących mniejszym kapitałem zakładowym, z istoty słabiej (lub w ogóle) niewypłacalnych, a jednocześnie podlegających decyzjom gospodarczym pochodzącym od spółek dominujących. Powszechnie obowiązująca zasada ograniczonej odpowiedzialności osób prawnych do wysokości kapitału zakładowego (akcyjnego), jakkolwiek zależnych w sferze własnościowej od wielkich holdingów, powoduje trudności czy wręcz niemożliwość egzekwowania odpowiedzialności odszkodowawczej. Zwrócono uwagę na pewne drogi wyjścia, które w polskim systemie prawnym próbuje się znaleźć w postanowieniach kodeksu cywilnego dotyczących odpowiedzialności dłużnika za działania osób trzecich (art. 474 k.c.), w odpowiedzialności deliktowej (art. 415 k.c.), w reżimach odpowiedzialności wprowadzonych w ustawie o ochronie środowiska czy wreszcie w regulacjach kodeksu spółek handlowych (wynikający z art. 7 k.s.h. obowiązek ujawnienia w aktach rejestrowych spółki zależnej postanowień umownych zawierających ograniczenia lub wyłączenia odpowiedzialności spółki dominującej). W toku dyskusji podkreślono także, że podnoszone są zwłaszcza w dyrektywach Unii Europejskiej propozycje wprowadzenia wyłomów w zasadzie ograniczonej odpowiedzialności spółek (*vide* Dyrektywa IX art. 29.1.).

Dobrą stroną konferencji IBA są imprezy towarzyszące. W trakcie sześciodniowej konferencji rzesza ponad trzech tysięcy prawników z całego świata miała możliwość spotkań towarzyskich, nawiązania bezpośrednich kontaktów osobistych. Doskonale warunki dla realizacji tej funkcji konferencji stwarzało imponujące nowoczesnością Międzynarodowe Centrum Konferencyjne (ICC) oraz położone tuż obok Durbańskie Centrum Wystawiennicze (DEC). Organizatorzy – korporacje prawnicze z Południowej Afryki od pierwszego dnia konferencji uczynili wszystko co możliwe by konferencja przebiegała w serdecznej i pełnej gościnności atmosferze, wykazując przy tym dbałość o stronę organizacyjną, co przy tak licznych udziałach gości zagranicznych oraz bardzo szerokim zakresie tematycznym obrad nie było łatwe. Począwszy od ceremonii otwarcia, którą swą obecnością zaszczytili m.in. Wiceprezydent RPA, Minister Sprawiedliwości, Prezes Sądu Najwyższego, starano się podkreślić specyficzną dla miejsca obrad atmosferę Afryki. W czasie konferencji mieliśmy możliwość poznania egzotyki kraju Zulusów oraz zapoznania się z jego aktualnymi problemami. Atmosferę przyjaźni, tolerancji oraz prawniczego esprit de corps podtrzymywała owacyjnie żegnana, odchodząca ze stanowiska Prezydenta IBA Pani Dianne Kempe, pierwsza kobieta pełniąca tę eksponowaną funkcję. Dziękujemy Ci Dianne za tak doskonale zorganizowaną, świetną merytorycznie i bardzo pożyteczną dla środowiska prawniczego konferencję.

Piotr Senddecki